

Franckesche Stiftungen zu Halle

Memoria Theologorum Wirtembergensium Resuscitata, h.e. Biographia Præcipvorvm Virorum, qui à tempore Reformationis usque ad hanc nostram ætatem ...

Accessit Elenchus Scriptorum tum editorum, tum in Manuscriptis latentium cum
Supplementis atque Indicibus necessariis

Quibus Historia Ecclesiastica Wirtembergiæ Et Montispeligiardi, Productis Diversorum
Theologorum Joh. Brentii, Val. Vannii, Martini Frechti, Ægidii Hunnii, Joh. Assumi, Andr.
Osiandri, &c. literis ...

Fischlin, Ludwig Melchior

Ulmæ, Anno M.DCC.X.

VD18 90845404

De Reformatione Monasteriorum sub Duce Christophoro.

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

urn:nbn:de:gbv:ha33-1-216299

De Reformatione Monasteriorum sub Duce Christophoro.

§. 13.

An. 1557. **I**nter cætera ornamenta, quæ Wirtembergico agro singulari Dei benignitate contingere, non extremo loco habenda sunt Collegia Monastica, quæ hinc inde dispersa mediocri numero conspiciuntur, ab auctoribus in eum finem instituta, ut essent seminaria in quibus floreret Religio, vigeret disciplina, docerentur bonæ literæ & utriusque sexûs homines ad veram Dei cognitionem, pietatem & bonos mores educarentur, ne deessent homines idonei, qui & ad Ecclesiæ Ministerium & Reipublicæ gubernacula adhiberentur. Erat enim rudi illo seculo vix dum depulsa barbarie & recens plantato Christianismo in Germaniâ densa caligo, ignorantia bonarum rerum maxima, doctorum hominum penuria summa. Eo fine Monasteria fundata & Sacerdotum Collegia instituta atque à Magnatibus amplissimis redditibus locupletata fuere. (a) Testatur id Lex à Carolo I. ex Germanis Imperatoribus, qui ob rerum à se gestarum amplitudinem MAGNI cognomen sortitus est, promulgata, quâ præcipit ut Monachi & Sacerdotes literis sedulò operam darent, in omnibus contuberniis Monachorum & Episcoporum ædibus pueros

(a) *Christoph. Hermann. Orat. Bindero bab. pag. 26.*

puer
fimo
gunti
cujus
Huju
gia an
olim
avect
hoc C
Hebr
quot
sincer
facul
in cor
rum
evr d
admi
tati e

stum
tate a
tanea
tur,
oster
tio ex
stabi
evæg
riori

pueros docerent. (a) In Collegio Fuldensi vetustissimo nutritus fuit Hildebertus, sedi præfectus Moguntinæ, vir præter vitæ sanctitatem literis illustris, cujus Operâ Otto I. ad Imperii fastigium evehctus fuit. Hujus colonia est in nostro orbe (Ducatu) Hirsburgia antiquissima Schola & instructissima bibliotheca olim insignis, quæ demum ad Concilium Basiliense avecta ex eo nunquam comparuit. (b) Monachi in hoc Cœnobio sunt inventi quondam Latine, Græcæ, Hebraicæ & Arabiæ doctissimi. (c) Duravit ea res aliquot seculis, donec adaucta superstitione & verbo Dei sincero obscurato crevit opinio meriti, ut plerique suas facultates eò conferrent in remedium animarum, quo in consortium bonorum operum, præcum, jejuniorum, vigiliarum, abstinentiarum & hujusmodi ἐντάλμασι ἀνθρώπων, confraternitatem vocârunt, admitterentur, quibus tecti & ad Tribunal Dei citati examen severæ justitiæ impunè evaderent.

Inde accidit, ut à primâ institutione in manifestum abusum prolaberentur, & opibus cum dignitate accrescentibus, neglectis studiis evaderent prytanea lustra potius, in quibus ociosi ventres alerentur, qui tecti larvâ & externâ quâdam religionis ostentatione, fucum verius dixeris, advenas hospitio exciperent, negotiationes exercerent, opes suas stabilirent & ad imitationem Principum secularium ἐνεργέται salutarerentur. Is hodierno die Monasteriorum sub regno Pontificio status est. (d)

(I)

Fœdam

(a) Aventinus Annal. Libr. IV. fol. 368.

(b) Naclerus Chronogr. libr. 2 generat. 32. fol. 664.

(c) Vid. Crus. Annal. P. II. Libr. VIII. p. 276.

(d) Hermannus l. cit.

Fœdam hanc profanationem optimus Princeps religioni & justitiæ instaurandæ natus Dux Christophorus sublatam eaque pristino nitori restituta esse voluit. Ejecerat quidem jam Dux Ulricus Monachus à latibulis suis, prouti supra indicavimus, neque id citra meritum eorum, cum uti disertè Trithemius fatetur, illius tempestatis Monachi cellas inhabitarent pulcras & lucidas, mentes autem sine lumine sanctitatis negligenter vitiis & ignorantia tenebrosas. Ita similiter cum calices olim essent cuprei, fuerunt aurei & in cuprum sacerdotes videntur esse mutati. (e) Monasteria tamen in Scholas nondum à Duce Ulrico fuere conversa. Princeps igitur Christophorus, consilio Brentii & aliorum in omnibus & singulis ditionis suæ masculini sexus monasteriis ludos literarios aperiri mandavit, in quibus unà cum sacris eruditæ linguæ ἑλληνικῆς dictæ & bonæ artes traderentur. Pueris ex omni provincia selectu habito, qui & ingeniis excellerent & bonam præ se ferrent indolem magno numero hinc inde distributis. His præfecit extinctis prioribus illis Monasticæ Professionis hominibus viros ætate graves, eruditione & morum integritate præstantes, non fœdis amplexibus pollutos, sed honestos maritos, qui cum dignitate præessent. Idem Heermannus ex parte.

Hirsaugiæ Monasterium fundatum erat Anno Dominicæ Nativitatis DCCCXXXVII. Indictione XV. ab Erlafrido Comite Calvensi, qui infequente anno Monachos à Rabano Mauro, Abbate Ful-

(e) Trithem. Chron. Hirsaug. P. I. p. 42

Fulde
banti
nach
Europ
nerab
ximur
teste,
ctiore
dictin
1534
rema
cupat
Anno
disper
Sed A
rus,
obtul
omni
riis u
nam
qui l
exce
batur

bann
Bieti
pictu
est m
jus a
d

Fuldensi precibus obtentos lætus introduxit. Viverant illi secundum regulas communis Monachorum Patris, Benedicti, cujus ordo per totam Europam ubique quondam potens, gloriosus & venerabilis erat, in quo per multos annos studium maximum vigeat Scripturarum. Atat, Trithemio teste, circa Annum 1515, & sequentibus nullibi indoctiores cæteris reperiuntur, quam Ordinis Benedictini Claustrales. (f) Dimissis igitur illis Anno 1534. Johannes Abbas, de Bietigheim oriundus, remansit, 400. florenos in annum percipiens. Occupatâ verò à Carolo V. Imperatore Wirtembergiâ Anno 1548. potestatem receperat, Monachosque dispersos colligens novitios adolescentes suscipiebat. Sed Anno 1552. Dux Wirtembergiæ Christophorus, cum Confessionem suam Tridentino Concilio obtulisset, cum Abbatibus egit, ut secundum eam omnia facerent, præsertim Scholas olim Monasteriis usitatas restituerent, in eisque celestem doctrinam traderent. (g) Paruit in nonnullis Johannes, qui Insulam tenuit usque ad Annum 1586, quo vivis excessit. Epitaphium ejus olim in Templo cernebatur erectum hæc epigraphe:

A. D. LVI, obiit pius in Christo Pater, Johannes Sculteti, Abbas hujus Monasterii, natus de Bietigheim, qui regnavit triginta annis. Et sub illo pictura hujus templi incepta & finita est. Tandem est mortuus & sepultus hæc in medio Ecclesiæ. Cujus anima requiescat in sanctâ pace, Amen.

d. 13. Decembr.

(I) 2

Succes.

(f) Chron. Hirsau.

(g) Crus. P. III. 671.

Successit in locum ejus 44. Abbas, LUDOVICUS, Stuttgardianus. Relicto in Monasterio Anno 1534. in patriam se ad vitam privatam receperat. Cum autem plurimos annos Conventualis atque Prior fuisset, supplex est factus Principi Abbatiam petens. Optato igitur responso potitus Abbatem usque ad Annum 1560. egit, & d. 18. Aug. obdormivit. Epitaphium ei sculptum erat in medio templi è regione suggestus:

Reverendus hujus Monasterii Abbas, Dominus *Ludovicus Velderer*, Stuttgardianus, parentibus honestissimis Georgio Velderer & Margareta Seckachin, in Christo moritur, An. 1560. die 18. Aug. ætatis suæ 84. (h)

Velderero jam An. 1557. (Besoldus habet, Anno 1558.) coadjutor datus est, Henricus Weickersreuterus, cujus aspectum non ferebat alter; Er hat ihn weder wissen noch sehen wollen / si Besoldo fides. (i) Weickersreuterus, cujus memoriam habes Part. I. p. 46. Tubingæ literas didicerat, ubi & Diaconum An. 1548. egit, elapsis aliquot annis Theologiæ Doctor creatus, candidum pectus, Theologus sincerus, qui sacrarum literarum peritiam non in subtilium quæstionum & argutarum disputationum cavillationibus vanâ quâdam ingenii ostentatione collocabat, sed vitæ sanctimonia & honesta morum disciplinâ exprimere studebat; juxta encomium Dn. Heermannii l. cit. p. 27. Monumentum in tabulâ ad columnam pendebat olim Hirsaugiæ his verbis:

Clarissimo

(h) Crusius p. 697.

(i) *Documenta Monast. VVirtemb. Red. & p. m. 623.*

Clarissimo Viro, D. Heinricho Weickersreutero, Doctori Theologo & Monasterii hujus Abbati dignissimo A.M.D.LXIX.
d. 8. April. piè mortuo F. F. F.

*W*eickersreuterus jacet hic, venerabilis Abbas,
Quis fuerit? lecto carmine, doctus eris.

Cum vitæ & studii clareret nomine natus

Regenspurgiæ est sceptræ suprema Scholæ.

Mox claram docuit verbum cœlestæ Tubingæ:

Post Calvense annis pavit ovile novem.

Doctorem hinc fecit laudatâ Tubingæ sacrarum,

Abbas Hirschaviæ factus & inde fuit.

Primus Evangelicus pia dogmata tradidit Abbas:

Spectandus vitâ, religione, fide.

Hic duo lustra vicens, numerosâ prole beatur,

Christo animam placidè reddidit inde suam.

Post Kœminga uxor natorum funere tristis

Peste Tubingensi strata necante fuit

Hoc jacet ipse quidem templo, jacet ipsa Tubingæ

Sed videt aspectum mens utriusque Dei.

Vid. Crus. Part. III. p. 736.

Secuti sunt eum in ordine Abbates Evangelici
usque ad Annum 1634. quo Protestantium res clade
Nördlingensi succubuerunt: Joannes Parsimonius.
Antonius Varenbulerus; D. Joannes Brentius; Joannes
Huzelinus; Paulus Ruckerus; Albertus Bauhofius.
Successere deinceps Pontificii, imprimis
Andreas Gerstius usque ad Annum 1648. Pace autem
redditâ restituti sunt Evangelici: Elias Springerus;

(1) 3

Bern-

Bernhardus Wildersinius; Christophorus Lindenmajerus; Johannes Schübelius; Matthæus Esenweinicus; Jacobus Rothweilerus; Paulus Achatius Daferus. Matthæus Aulberus & Joh. Ludovicus Dreherus, qui obfcs pro patriâ cum aliis factus, Metis in Lotharingâ pulcherrimam mortem oppetiit, Anno 1695. Hodie Infulam illam gerit Maximè Rev. Dominus, Johannes Osiander, Consistorii Director. Inter eos nonnulli fuere Generales Superattendentes, quorum vitas paucis tantum exceptis, suis locis exhibuimus. Monasterium cum insigni palatio Ducali & pulcerrimi operis templo in cineres à Gallis Anno 1692. redactum, desolationi etiamnum subjacet. Foverat olim ultra 100. Monachos, postmodum 20. 30. usque ad 40. Scholares.

Inter S. Benedicti propagine, non postremæ dignationis apud Pontificios sunt Cistercienses, auspiciis Roberti Abbatis Molismenæ, exorti. Is quippe inordinatæ vitæ Benedictinorum pertæsus Stephani Hardingi, Angli, consilio, relicta istorum societate cum 12. Monachis, Cistercium, Burgundiæ vicum, se contulit atque Anno 1098. conventum peculiarem formavit. Confirmatus est hic ordo à Pontifice Urbano II. Anno 1100. penetravitque in Angliam Anno 1132. Habitus eorum erat grisei coloris. Unde primùm grisei vocati sunt. (k) Hujus ordinis erat S. Bernhardus, qui in Wirtembergico Ducatu præcipua possederunt Claustra post Hirsloviam. Tale est Monasterium Bebenhusanum à Rudolpho, Comite Palatino Tubingensi & Mechilde

(k) *Alexander Rossius de Religione.*

tilde
ter S
sis, cu
rico
visset
mon
Abba
nensi
Cella
1542
huf

admi
seniu
fuste
scrip
bing

Obi
in Be
cujus

d. 3.
cogn
ste.
pulu

Han
E
Vir
V

tilde illius conjuge Anno 1218. extractum: Ibi frater *Sebastianus Lucius* (al. Hebenstreit,) Tubingensis, cum Abbacia restituto Wirtembergico Duce Ulrico Religionis 1535. immutatore 13. annos vacavisset, & ipse cum conventu exularet: in exilio à monachis electus est, præsente eis Schœnaugienſi Abbate Sebastiano, visitatore ipsorum & Maulbronnenſi Abbate Henrico, ac Bernardo Majero, majore Cellario in Salem, loco ſui Abbatis. Postea Anno 1549. 20. Martii, rediit eum fratribus ſuis Bebenhufam à Carolo V. restitutus. Crus. P. III.

Permisiſit Dux Christophorus, ut Abbatiâ administraret usque ad Annum 1560. quo propter senium Tubingum conceſſit liberali victu Principis sustentatus; vixit usque ad Anno 1577. juxta inscriptionem sepulcri, quod in Ecclesiâ Collegiatâ Tubingæ extat.

Anno Domini M. D. LXXVII. Cal. Decembr. Obiit Reverendus Dominus *Sebastianus Luz*, Abbas in Bebenhufen Vir magnæ prudentiæ & maturitatis, cujus anima requiescat in pace.

Subrogatus illi fuit Eberhardus Bidembachius d. 3. Dec. Anno 1560. sapientiâ eloquentia rerum cognitione & usu præstantissimus, Heermannno teste. (1) Nicodemus Frischlinus ejus quondam discipulus ita de illo canit:

Hanc Eberhardus habet sedem Bidembachius Abbas
Erudit & mirâ sedulitate scholam.
Vir pius & juxta superâmq; hominumque minister
Vir sacer & doctâ religione gravis.

(1) 4

18-

(h) L. c. p. 27.

Inclytus & divâ ter præstantissimus arte
 Pierii lumen præsidiumque chori
 Eloquii virtute potens atque ore disertus,
 Teutona sive velit sive latina loqui.
 Cujus & ornatum studiis atque arte sacratis
 Laurea supremo cinxit honore caput.
 Non reliquas merito celebrabo carmine dotes,
 Non animi sanctas uberiores opes.
 Omnia Meoniam sibi poscunt omnia venam
 Nec possunt versu pauperiore cani.
 At quoties non est dignas tibi reddere grates
 Pro meritis, animo magne Eberbarde, tuis.
 Qui quondam informem solidâ probitate, rudem-
 que
 Artibus ornâsti salvificâque fide.
 Pro quibus officiis fore me memoremque piumque
 Per caput hoc juro Pieridesque meas.

Bidembachio successere ordine quisque suo Joh.
 Stecherus, Andreas Grammerus, Georgius
 Schroppius, Jacobi Abbatis Maulbronnensis
 Part. I. memorati filius, qui Præpositus Den-
 ckendorffensis antea fuit, antequam Beben-
 husam pervenisset, d. 21. Junii, 1612. extin-
 ctus. Lucas Osiander Junior, Jacobus Heil-
 bronnerus, Joannes Magirus Junior, Joh.
 Henricus Wielandus, Joh. Valentinus An-
 dreæ, Joh. Jac. Heinlinus, Joh. Conradus Zel-
 lerus, Josephus Cappelius, de quo vide Joh.
 Christ. Blumii Jubilæum Theologorum eme-
 ritorum §. 24. p. 64. Hodie præest Monaste-
 rio Dominus D. Andreas Hochstetterus, Theo-
 logus Veteranus & doctissimus. Ci-

na, M
 mium
 te sic
 Episc
 fund
 heim
 ibi c
 Qui
 mun
 capit
 refor
 Van
 antic
 cuju
 me e
 Mag
 bus
 dem
 posi
 nior
 Vol
 Leip
 beco
 Nic
 per
 & ip
 min
 Tub

Cisterciensis quoque Ordinis erat Maulbronna, Monasterium præpotens medio inter Pforzheimum & Brettam itinere situm atque à proximo fonte sic nominatum, Anno 1148. fundatum à Spirensi Episcopo Gunthero Comite Leyningensi. Ad quam foundationem nobilis Vir, Waitherus de Lamersheim primo contulerat prædium Erkenwileram, ut ibi conderetur hoc coenobium. vid. Crusium. (m) Qui hæc hausit ex Bruschio. Hoc in Cœnobio primum 24. Alumni fuere sustentati, nunc ultra 40. capit. Primus hinc post Joh. Epplinum & institutam reformationem uxoratus Abbas fuit Valentinus Vannius, D. Heermanni encomio, (n) universæ antiquitatis peritissimus, methodi artifex singularis, cujus formam in concionibus popularibus venustissime exprimere noverat, eum insecti sunt, Johannes Magirus, postea Præpositus Stuttgardianus; Jacobus Schroppius; Wilhelmus Holderus; Felix Bidembachius; Erasmus Grünningerus, itidem Præpositus Stuttgardiae factus. Lucas Osiander, Junior, tandem Cancellarius Tubingensis. Melchior Volzius, Joh. Henricus Wielandus, Ludovicus Leipzig, Henricus Dauberus, Josephus Schlotterbeccius; Joh. Ulricus Bauderus; Joh. Melchior Nicolai. Dominus D. Andreas Hochstetterus superstes, sub cujus pedito ac informatione solidissimam & ipse quondam adolevi. Johannes Zellerus, Dominus D. Joh. Wolffg. Jägerus, Magnif. Universitatis Tubingensis Cancellarius; Hæc ætate præsulem

(1) 5

agit,

(m) *Annal. P. II. p. m. 401.*(n) *Loc. cit. at. p. 28.*

agit, Dominus Georgius Burckhardus Knoebelius, Ecclesiæ Stuttgartianæ Visitator dignissimus.

Cisterciensium denique habitaculum fuit Alba Dominorum (Herren-Alb) in finibus agri Wirtembergici Anno 1148. à Berchtoldo Comite Ebersteinensi extructum, cujus in ingressu templi sub fornice extat tale monumentum:

*Si quæris lector, fuerit quo nomine dictus
Noster fundator, Bertholdus nomine fertur,
Ipsam si scieris, nunc detinet aula perennis.*

Erat magnificum quondam Monasterium, Maulbroniensi quoad structuram simile, ut ab eodem Architecto, quia eodem quoque tempore, conditum esse videatur. Belli tricennalis tempestate, incuriâ, an industriâ Pontificii Abbatis templum conflagravit. Unde in hunc usque diem unam ruinam trahit post alteram. Sub initia reformationis Lucas Gerstettensis propè Mynsingam Abbas erat, qui à Duce Ulrico fuit incarcerationatus, quod 30. millia aureorum in diversa loca abalienâset. Restitutio ejus nulla secuta. Sed obiit Cal. Sept. 1546. Sepultus Stuttgartiæ. Interea Vices Abbatis egit Philippus Deggen sæpè laudatus P. I. Memor. & in Supplem. p. 17. Cum vero Interimisticâ ætate restituerentur Monachi, Georgius Paissius, aliâs Tripelmann, Tubingensis ordinatus est Abbas per fratrem Theobaldum Novi castri diocesis Argentinenfis Cisterciensis ordinis Visitatorem d. 15. Nov. 1548. confirmatus deinde d. 5. Sept. Anno 1549. à Joanne Abbate Cistercii in Cabilonensi diocesi & Capituli Generali,

plena-

plena
binar
liquit
nium
loco
cepto
Anne
land,
maje
Pont
sis p
feden
pauc
nus,
gard
Weis
thed

pua
pella
Tub
lic co
quon
cas in
opti
rent
pha
ut p
tur.

plenariâ fungens autoritate. Postea tamen concubinam suam duxit uxorem & Abbatiam Degenio reliquit humarus Mercklingæ. (o) Philippum Degenum in Abbatiâ excepit Conradus Weissius vir eo loco dignissimus Anno 1589. d. 25. Sept. ex Præceptore Claustrali ad illam dignitatem evectus, qui Anno 1595. obiit. (p) Secuti sunt Nicolaus Wieland, Elias Zeitterus, An. 1617. Conradus Haselmayer Anno 1627. Daniel Lederer 1634. post eum Pontificii obtinuerunt. Quibus Anno 1648. expulsis propter incendium templi nullus ex Evangelicis sedem ibi amplius fixit, sed titulum tantum cum paucis proventibus tulere diversi, J. Laur. Schmidlinus, Joh. Ulricus Meurerus, Superattendens Stuttgardianus; cui in officio successit Dominus Ericus Weismannus, impræsentiarum Antistes Ecclesiæ Cathedralis;

Ex his 4. scholis monasticis, quæ olim præcipuæ fuerunt, Provinciales (Land-Schulen) appellatæ quovis semestri Baccalauræi fiebant, qui postea Tubingam in Stipendium Ducale promoti studia illic continuârunt. Ut vero Princeps Christophorus quorundam egestati consuleret, scholas Grammaticas in cæteris novem monasteriis instituit, ut illic ex optimis authoribus latinum sermonem addiscerent. (q) Erant igitur tredecim istæ Scholæ tot orphanotropheia, discretè namque constitutum erat, ut pauperes vel tantum, vel ut plurimum reciperentur. Omnes istas Scholas cum suis ritibus descripsit

Nicodemus

(o) *Crus. Annal. P. II. p. 406.*

(p) *Brunnius p. 37.*

(q) *Frißhlin, Eleg. Lib. 4. lit. K. ad marginem.*